

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Haapanen, Mika

Title: Kokemuksia oppijälhtöisestä työn taloustieteen opetuksesta

Year: 2012

Version:

Please cite the original version:

Haapanen, M. (2012). Kokemuksia oppijälhtöisestä työn taloustieteen opetuksesta. Kansantaloudellinen aikakauskirja, 108(3), 332-344.
<http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/KAK32012/kak32012haapanen.pdf>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Kokemuksia oppijälhtöisestä työn taloustieteen opetuksesta*

Mika Haapanen

Yliopistotutkija

Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu

1. Johdanto

Viimeaikainen pedagoginen tutkimus on korostanut oppijälhtöisyyden ja yhteistoiminnan merkitystä oppimistapahtumissa (Tynjälä 1999a; Soini 2001; Pulkkinen, Marttunen ja Laurinen 2008). Oppimisen on sanottu olevan tehokkainta sen perustuessa oppijan omaan aktiivisuuteen, omien kokemusten jäsentämiseen ja oman persoonallisen teorian rakentamiseen todellisuudesta. Yhteistoiminnallisuuden myötä oppijoilla on käytössä enemmän kognitiivisia resursseja kuin toimimalla yksin. Keskustelu sekä erilaisten näkemysten ja näkökulmien esiintuominen mahdollistavat ajattelun ulkoistamisen, jolloin voidaan saada aikaan monipuolisia ajatteluprosesseja ja ratkaisuja käsillä oleviin ongelmiin. Yhteistoiminnallisuuden on myös havaittu yleensä lisäävän osallis-

tujen motivaatiota, vastuullisuutta ja innokkuutta.

Oppijälhtöistä, yhteistoiminnallisuuteen perustuvaa opetusta tukevat myös työelämän tarpeet. Kansainvälistymisen, työelämän tietointensiivisyyden ja -teknisyyden lisääntyessä sekä töiden organisoimisen perustuessa entistä enemmän verkostoihin ja tiimeihin työntekijöiltä vaadittavien taitojen kirjo on laajentunut (Tynjälä 1999b). Työnantajat eivät odota työntekijöiltä ainoastaan taustatietojen hyvää hallintaa vaan myös monipuolisia kommunikaatio- ja yhteistyötaitoja, kykyä työskennellä erilaisissa tilanteissa, muiden alojen asiantuntijoiden kanssa sekä taitoa kriittisesti hankkia, valita ja käyttää tietoa (Tynjälä 2003; vrt. myös Viinikainen 2012). Myös työhön siirtyneet opiskelijat arvioivat sosiaalisia taitoja tärkeiksi työelämässä (Tynjälä ym. 2006).

Näistä havainnoista huolimatta yliopisto-opetus perustuu edelleen usein ns. opettajakeskeiseen oppimiskäsitykseen: opettaja pyrkii luennoimalla siirtämään tietoa ja asiantuntijuutta opiskelijalle, jolloin opiskelijan rooli jää

* Haluan kiittää Kansantaloustieteen päivien (Vaasa, 9.–10.2.2012) Taloustieteen opetus -session osallistujia sekä erityisesti Timo Tohmaa, Jaakko Pehkosta, Jaakko Simosta ja Panu Kalmia kommentteista ja avusta. Kevään 2007 opetuskokeilun tuloksista olen raportoinut aiemmin myös Jaakko Pehkosen julkakirjassa (katso Haapanen 2010).

passiiviseksi kuuntelijaksi (katso esim. Soini 2001; Enkenberg 2004, 15–16). Kansantaloustieteessä opiskelijoiden aktiivisuutta on ylläpidetty erityisesti laskuharjoitusten avulla. Opettajien tietoisuuteen lienee tarpeen tuoda kokemuksia myös täydentävistä, oppijalähtöisistä opetusmenetelmistä.

Tässä kirjoituksessa kuvaan Jyväskylän yliopiston työn taloustieteen kurssin opetuskokielujen kokemuksia keväältä 2007 ja 2012. Kokielujen päämääränä oli kehittää opetusta niin, että perinteiset akateemiset arvot, kuten kriittisen ajattelun kehittäminen, ja muuttuvan työelämän vaatimukset, kuten yhteistyö- ja kommunikaatiotaitojen kehittäminen, voitaisiin yliopistopedagogisesti kytkeä opiskeluun. Taivoitteisiin pyrittiin siirtymällä opettajakeskeisestä opettamisesta kohti oppilaskeskeistä, yhteistoiminnallista (ja tutkivaa) opetusta.² Merkittävä osa oppimisesta tapahtui pienryhmätyöskentelynä, jonka tulokset esitettiin muille opiskelijoille luentojen yhteydessä.

Seuraavaksi kuvaan, miten opetuksen monimuotoisuuden lisääminen näkyi opiskelijoiden opiskelumotivaatiossa, osallistumisaktiivisuudessa ja oppimiskokemuksessa. Pysin myös raportoimaan, minkälaisia haasteita uudistus synnytti ja minkälaista palautetta sain opiskelijoilta yleisemmin.

2. Opetuskokielujen kuvaus

Jyväskylän yliopiston kansantaloustieteen valinnaisiin aineopintoihin kuuluvan opintojak-

² Sekä yhteistoiminnallisen että tutkivan oppimiskäsityksen mukaan yhteistoiminta ja kommunikaatio ovat opiskelun keskeisiä elementtejä, ei yksilökeskeinen ja kilpailuun tähtäävä toiminta, jossa opiskelija on passiivinen tiedon vastaanottaja (katso esim. Hakkarainen, Lonka ja Lipponen 2001; Öystilä 2001, 33).

son, Työn taloustiede I -kurssin laajuus on viisi opintopistettä. Luentokurssin suorittaa tyypillisesti noin 10–20 opiskelijaa. He ovat pääasiassa 2. tai 3. vuoden kansantaloustieteen pääaineopiskelijoita. Kevään 2012 kurssikuvaus on nähtävissä liitteessä 1.

Erityisesti ennen kevään 2007 opetuskokielua valtaosa kurssin 24 tunnin kontaktiopetuksesta oli järjestetty ns. asiantuntijaluentoina, joita pari perinteistä laskuharjoituskertaa tuki. Kurssin luennot ovat perustuneet kirjoittamaani monisteeseen (Haapanen 2012), jonka pääasiallisena lähteenä olen käyttänyt George J. Borjasin (2005) oppikirjaa ”Labor Economics” (ja sen uudempia versioita). Keräämäni opiskelijapalautteen perusteella luentomonistetta pidetään selkeänä, ja sen avulla on omaksuttavissa kurssin peruskäsitteet ja -teoriat. Olen kuitenkin havainnut, että luentojen pitäminen voimakkaasti monisteeseen pohjautuen passivoi opiskelijoita. Ensimmäisten luentojen jälkeen luennolla istuvien opiskelijoiden määrä tyypillisesti laskee. Myös laskuharjoituksissa käy vain pieni osa opiskelijoista. Eräänä syynä voitaneen pitää liian kattavaa luentomonistetta. Kurssi on ollut helpohko läpäistä lukemalla vain moniste, joten se ei välttämättä motivoi tutustumaan Borjasin oppikirjaan.

Keväällä 2007 ja 2012 pyrin kehittämään työn taloustieteen kurssia opetuskokieluilla³, joissa käytettiin oppilaskeskeistä opetusta perinteisen opettajakeskeisen luento-opetuksen sijaan. Kevään 2007 kurssi alkoi 13.2. ja päättyi 3.4. pidettäviin viimeisiin harjoituksiin. Keväällä 2012 aikataulu oli tiukempi kurssin alkaessa 20.3. ja päättyessä 25.4. Väliin osui myös pääsiäinen. Pedagogisesti kevään 2007 ja 2012

³ Vuosina 2008–2011 työn taloustieteen opetuksesta vastasivat muut henkilöt.

kurssit järjestettiin muutamaa muuta poikkeusta lukuun ottamatta melko yhteneväisesti. Poikkeavuuksista on kerrottu myöhemmin.

Opetuskokeiluissa hyödynnettiin Jyväskylän yliopiston Korppi- ja Koppa-järjestelmiä. Korppiin kirjasin opiskelijan suoritukset ja siten numeeriset perusteet tulevalle arvosanalle. Opiskelijan oli mahdollista antaa siellä nimeäntä kurssipalautetta sekä kirjoittaa omasta oppimisestaan ja ryhmän työskentelystä. Korpissa olivat myös luento- ja harjoitusaikataulut, ja se toimi ilmoittautumisjärjestelmänä kurssille ja tentteihin sekä virallisena opiskelijapalautekanavana. Keväällä 2007 sijoitin opetusmateriaalit [www-sivulleni](http://www.sivulleni.fi), kun taas 2012 käytössäni oli suojattu Koppa-järjestelmä (ns. Ploneympäristö).⁴ Lisäksi pidin taulukkolaskentaohjelmistolla kirjaa opiskelijoiden suoritteista.

2.1. Harjoitukset

Opetuskokeilussa opiskelijoita aktivoivat harjoitteet saivat entistä suuremman roolin. Noin puolet 24 tunnin kontaktiopetusajasta käytettiin harjoitteisiin, jotka koostuivat opettajan johdannosta, opiskelijoiden esityksistä ja aiheita käsittelevistä keskusteluista. Harjoituskertoja oli kuusi keväällä 2007 ja, tiukemmasta aika-aulusta johtuen, viisi keväällä 2012.

Opiskelijoiden omaa ajattelua tukevat harjoitteet tehtiin 2–4 hengen pienryhmissä. Kunkin harjoitteen keskeisimpänä päämääränä oli valmistaa lyhyt, noin 10 minuutin kalvo- tai tauluesitys. Muut opiskelijat ja opettaja täydensivät saatua esitystä kommentein ja keskusteluihin. Käytännössä opiskelijat esittivät yhden

harjoituksen vastauksia usealla eri kontaktikeralla. Näin haluttiin varmistaa, että muiden opintojen päällekkäisyydet eivät estäisi esiintymisiä kurssin aikana.

Ennen kurssin alkua valmistelin kolmen-tyyppisiä harjoitteita kullekin harjoituskerralle:

- A. teoria kohtaa käytännön
- B. pohtivat harjoitteet
- C. suomi-tietous.

Kukin tehtävätyyppi sisälsi kahdesta kolmeen harjoitetta. Liitteessä 2 on annettu esimerkkinä kevään 2012 toiset tehtävät, joiden avulla opiskelijat tutustuivat työn tarjonnan mallien laajennuksiin ja työn kysyntään.

Tehtävätyypissä A opiskelijat lukivat Borjasin oppikirjasta löytyvän esimerkkivauksen kansainvälisestä tutkimuksesta. Lukemisen jälkeen opiskelijat valmistelivat pienryhmässä esityksen, jossa he pyrkivät havainnollistamaan, miten teoria ja empiria kohtaavat. Toisin sanoen tehtävän pääasiallisena tavoitteena on miettiä teorian ja sitä soveltavan tutkimuksen välistä yhteyttä. Mitä teoriaa sanoo ilmiön käyttäytymisestä? Mitä empiirisessä sovelluksessa havaitaan? Lisäksi tehtävätyypin tarkoituksena on harjaannuttaa opiskelijoiden englanninkielen taitoa, esitellä hyviä kansainvälisiä tutkimuksia ja antaa inspiraatiota omalle tutkimustoiminnalle, kuten aineopintojen seminaarityölle tai pro gradu -työlle.

Tehtävätyypissä B opiskelijat pyrkivät ratkaisemaan kynällä ja paperilla tai taulukkolaskentaohjelman avulla teoreettisia harjoitustehtäviä. Tehtävätyypin pääasiallisena tavoitteena on parantaa aihepiirin formaalia, teoreettista tietämystä. Lisäksi tehtävätyypin tarkoituksena on lisätä opiskelijoiden ongelmanratkaisukykyä ja kriittistä, analyyttistä ajattelua sekä kerrata heidän matemaattisia ja taulukkolaskennallisia taitojaan.

⁴ *Luentomonistetta lukuun ottamatta suurin osa kurssien materiaaleista on nyt myös nähtävissä [www-sivullani](http://www.sivulleni.fi), <http://users.jyu.fi/~mphaaan/>.*

Oppikirjassa kuvatut esimerkkitutkimukset ovat kansainvälisiä. *Tehtävätyypissä C* opiskelijoita pyydettiin lukemaan annettuja suomalaisia työmarkkinoita käsitteleviä kirjoituksia ja raportoimaan niistä muulle ryhmälle. Tehtävä saattoi sisältää myös Suomea koskevien tilastojen käsittelyä ja uuden tiedon tuottamista. Tehtävien avulla opiskelijoiden toivotaan oppivan soveltamaan teorioita kotimaisiin aineistoihin. Oppijoille esittäytyvät myös suomalaiset työmarkkinatutkijat ja julkaisufoorumit. Tehtävien toivotaan antavan myös ideoita tuleville opinäytetöille kuten tehtävätyypissä A. Voidaan odottaa, että Suomi-tehtävien avulla oppiminen tehostuu, koska silloin opittavan asian tulee liittyä tuttuun taloudelliseen ympäristöön (vrt. Hakkarainen ym. 2001).

Ennen tehtävien tekemistä opiskelijoita pyydettiin lukemaan luentomonisteen aihetta käsittelevät luvut ja keskustelemaan niiden sisällöstä. Sen jälkeen opiskelijat tekivät pienryhmätyönä kaikki tehtävät jostakin tehtävätyypistä (keväällä 2007) tai yhden tehtävän jokaisesta tehtävätyypistä (2012).⁵ Harjoitteiden yleisenä tavoitteena on tehostaa oppimista yhteistoinnallisen oppimisen keinoin. Vastuuta oppimisesta pyrittiin myös siirtämään enemmän opiskelijoille. Esiintymisiä seuraamalla pyrin arvioimaan, missä määrin kukin opiskelija oli osallistunut ryhmäharjoitteiden valmistamiseen. Pyrin korostamaan opiskelijoille, että virheiden tekeminen on sallittua. Vaikka he eivät osaisi ratkaista tehtävää, ongelmakohtien esittäminen on tärkeää, jotta voimme yhdessä pohtia ratkaisua niihin. Halusin pitää esiintymiskynnyksen mahdollisimman alhaisena.

⁵ Molemmat menettelyt osoittautuivat toimiviksi. Asiasta lisää myöhemmin.

2.2. Arviointi

Uudistuksien jälkeen aktiivisuus kurssin aikana korostui arvioinnissa tentissä suoriutumisen kustannuksella. Molempien kokeilujen aikana kurssin saattoi läpäistä tekemällä harjoitustehtävät ja olemalla aktiivinen eli esiintymällä ja keskustelemalla ansiokkaasti harjoituksissa sekä arvioimalla säännöllisesti omaa oppimistaan Korpissa.

Kevään 2012 kurssin alussa ilmoitin muodostavani arvosanan (hylätty, 1–5) seuraavien tekijöiden painotettuna funktiona (suluissa painot): läsnäolo luennolla ja harjoituksissa (10 %), harjoitusten tekeminen (40 %), esiintymisaktiivisuus ja osaaminen (15 %), oman oppimisen arviointi⁶ Korpissa (5 %) ja tenttipisteet (30 %). Keväällä 2007 en kertonut tarkkoja painokertoimia, ainoastaan arviointiin vaikuttavat tekijät. Molempina vuosina kurssi on ollut mahdollista suorittaa myös osallistumalla pelkästään tenttiin (paino 100 %).

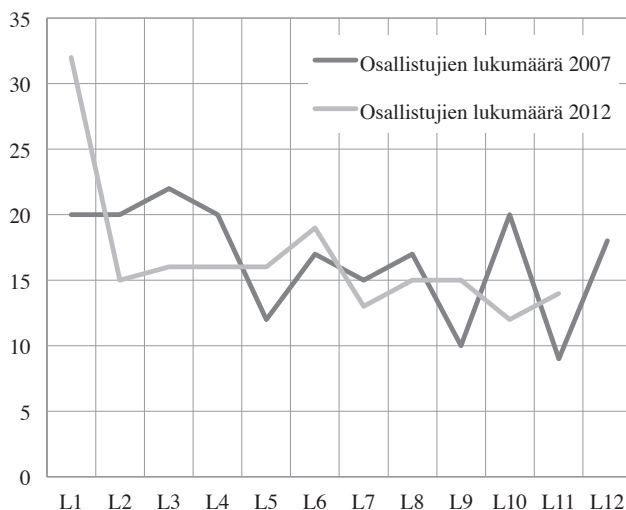
Harjoitusten suuresta painoarvosta huolimatta tentti pidettiin eräänä arvosanaa määrittävänä kriteerinä. Tentin avulla haluttiin kannustaa opiskelijoita lukemaan oppimateriaali koko laajuudessaan eikä ainoastaan harjoitustehtävän vaatimassa minimilajuudessa. Harjoitteiden soveltavuudesta johtuen laaja-alainen teoreettinen ja käsitteellinen osaaminen saattaisi jäädä vaillinaiseksi tentin puuttuessa.

3. Opiskelijapalaute ja -seuranta

Opiskelijoilta kerättiin palautetta ensimmäisellä luentokerralla (kevät 2012), luennolla kurs-

⁶ Opiskelijoita pyydettiin jokaisen harjoituskerran jälkeen kirjoittamaan lyhyesti arvio omasta oppimisestaan ja ryhmän työskentelystä Korppiin.

Kuvio 1. Kontaktiopetukseen osallistujien lukumäärän kehitys (L1 = luento 1, jne.)

sin puolivälissä (2007), viimeisellä luentokerralla (2012), Korppi-järjestelmässä kurssin loputtua (virallinen palautejärjestelmä; 2007, 2012) sekä luentotenttien yhteydessä (2012). Lisäksi pidin kurssin aikana kirjaa mm. luennoilla istuneiden ja harjoituksia tehneiden opiskelijoiden lukumääristä.

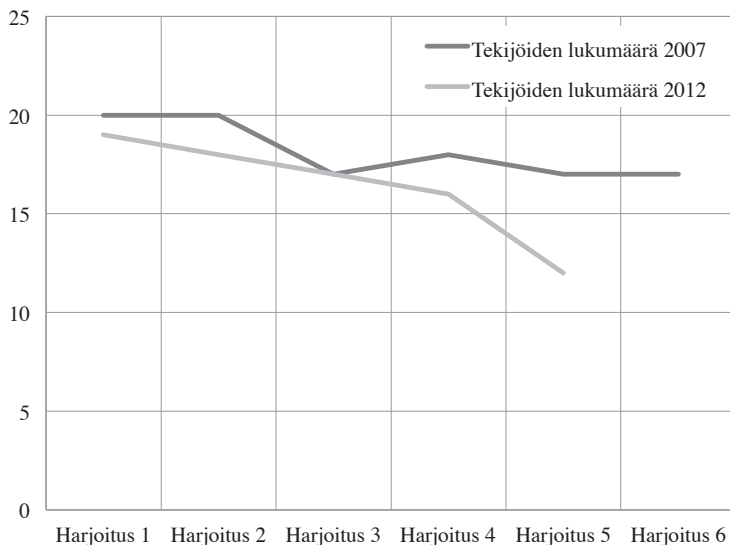
Kuviosta 1 on nähtävissä opiskelijoiden läsnäoloaktiivisuuden kehitys. Lopun ja alun läsnäoloaktiivisuudella mitattuna kevään 2007 kurssi oli menestys: ensimmäiselle kontaktikerhalle osallistui lähes yhtä paljon opiskelijoita kuin viimeiselle kerralle. Opiskelijoiden läsnäolo kuitenkin vaihteli kurssin aikana. Maanantain luennoille osallistuminen oli huomattavasti vähäisempää kuin tiistain, osaltaan luentojen päällekkäisyyksistä johtuen. Opiskelijoiden esityksiä pidettiin pääsääntöisesti tiistaisin.

Tämän kevään 2012 osallistujamäärän kehitys poikkeaa edellä kuvatusta. Nyt kurssi herätti laajempaa kiinnostusta, mutta ensimmäisen

luennon 32 opiskelijasta vain 15 osallistui seuraavalle kerralle. Kurssilta poistui erityisesti ensimmäisen lukuvuoden pääaineopiskelijoita, joille sitä ei ollut suunnattu, sekä sivuaineopiskelijoita. Ensimmäisellä luentokerralla annettujen palautteiden perusteella opiskelijat pitivät esiteltyjä työskentelymuotoja hyödyllisinä ja mielenkiintoisina. Läsnäolossa ei myöskään ole nähtävissä yhtä suuria vaihteluita kuin keväällä 2007. Syynä osallistujamäärän välittömään tippumiseen onkin haettava muualta.

Osallistujamäärän tippuminen saattoi johtua myös seuraavista syistä. Opiskelijat raportoivat ensimmäisellä luennolla aikatauluongelmistaan (läsnäolovaatimukset). Esiteltyt arviointikriteerit jäivät tavallisuudesta poikkeavina osalle epäselväksi. Osa myös arvioi harjoituksia työläiksi. Annetun palautteen perusteella osallistumista olisi tukenut voimakkaampi ryhmien muodostumisen tukeminen: minun olisi pitänyt paremmin varmistaa, että jokaisella harjoituk-

Kuvio 2. Tehtävien tekijöiden lukumäärä harjoituksissa

sista kiinnostuneella on oma ryhmänsä. Arvio ni mukaan ensimmäiset harjoitukset olisi myös kannattanut siirtää myöhemmäksi ajankohdaksi: kireämmästä aikataulusta johtuen ne olivat keväällä 2012 jo kaksi päivää ensimmäisen luennon jälkeen.⁷

Harjoitusten tekoaktiivisuus on raportoitu kuviossa 2. Lähes yhtä monta opiskelijaa ryhtyi tekemään harjoituksia molempina kokeilukertoina 2007 ja 2012. Tekijöiden määrää (19–20 henkilöä) voidaan pitää hyvänä, sillä opetuskokeilun ulkopuolella perinteisiä laskuharjoituksia on tehnyt harvempi. Molempina vuosina kolmansia harjoituksia teki 17 opiskelijaa. Keväällä 2007 tämän jälkeen tekijöiden määrä ei

enää laskenut, kun taas 2012 viimeisten harjoitusten esityksiä laati enää kaksitoista opiskelijaa. Osa opiskelijoista teki viimeisiä harjoituksia enemmän kuin oli pyydetty (neljä tehtävää kolmen sijaan).

Myöhäisempi kurssin järjestämisajankohta saattoi vaikuttaa harjoitusten tekemiseen keväällä 2012. Huhtikuun lopussa on paljon tenttejä ja lopputöiden palautuksia. Harjoitusten tekemättömyys saattoi osaltaan vaikuttaa myös luentojen läsnäoloaktiivisuuteen. Opiskelijat raportoivat annetussa palautteessa vierastavansa läsnäoloa, mikäli eivät olleet tehneet harjoitustehtäviä, esimerkiksi:

”Tehtävien teko vaatii vaivannäköä. Tuntui turhalta tulla luennolle, jos ei niitä ollut tehnyt, eikä usein ehtinyt.” (Palaute viimeisellä luentokerralla 2012.)

Kahden luentotentin jälkeen keväällä 2012 kurssin on suorittanut 26 opiskelijaa, mikä on

⁷ Kiiireellisestä aikataulusta johtuen pyysin opiskelijoita lukemaan monisteen kaksi ensimmäistä lukua ennen ensimmäistä luentoa. Annetun palautteen perusteella harva heistä teki niin (13 % osittain, 7 % kokonaan).

Taulukko 1. Arvosana eri tehtävätyypeille (1 huonoin, 5 paras; N = 28)*

Arvosana	Tehtävätyyppi		
	A. Teoria kohtaa käytännön	B. Pohtivat harjoitteet	C. Suomi-tietous
1	0,0 %	0,0 %	0,0 %
2	3,57 %	7,14 %	14,29 %
3	7,14 %	32,14 %	28,57 %
4	53,57 %	46,43 %	50,00 %
5	35,71 %	14,29 %	7,14 %
Keskiarvo	4,21 (0,74)	3,68 (0,82)	3,50 (0,84)

* 16 luennolla annettua arviota keväältä 2007 ja 12 arviota keväältä 2012 (N = vastaajien lukumäärä). Suluisa on arvosanan keskihajonta.

enemmän kuin suorittaneiden määrä keväällä 2007 (24 suoritusta). Opiskelijat näyttivät siten jakautuneen omatoimisiin ja vuorovaikutteisiin oppijoihin, jota kuvaa myös annettu palaute:

”Hyvä, että tällaisia vuorovaikutteisempiäkin kursseja järjestetään. Itse en käynyt luennoilla sen vuoksi, että kurssin asiat olivat melko helposti itse opiskeltavissa, ja kurssi oli helppo suorittaa kirjatenttinä, mikä itselleni oli sopivampaa, kun kursseja oli muutenkin paljon.” (Korppi-palaute 2012.)

Pyrin myös selvittämään, miten hyvin opiskelijat olivat lukeneet luentomonistetta ennen tehtävien tekemistä. On hieman huolestuttavaa havaita, että ainoastaan vajaa yksi seitsemästä oli lukenut huolellisesti luentomonisteen relevantit luvut ennen tehtävien tekemistä. Noin 80 prosenttia opiskelijoista oli kuitenkin lukenut ne osittain. Molempina keväänä yksi opiskelija tunnusti, ettei hän ollut lukenut monistetta. Vastaukset tukevat päätöstäni pitää kursilla loppupentti, jolla varmistetaan, että perustiedot tulee opittua.

Taulukossa 1 on raportoitu opiskelijoiden antamat arvosanat tehtävätyypeille A. teoria kohtaa käytännön, B. pohtivat harjoitteet ja C. Suomi-tietous. A-tehtävätyyppeä pidettiin mie-

luisimpana.⁸ A:n osalta opiskelijoiden mielipiteet olivat yhteneväisimmät. C:sta mielipiteet poikkesivat eniten. Tiedustelin molempina vuosina opiskelijoilta myös, olisivatko he tehneet mieluummin yhden jokaisesta tehtävätyypistä kuin vain jonkun tehtävätyypin kaikki osatehtävät. Molempia käytäntöjä pidettiin toimivina (keväällä 2007 noin 75 % opiskelijoista ja keväällä 2012 kaikki). Monipuolisuus puoltaa kevään 2012 järjestelyä: opiskelijat tekivät joka kerralla erityyppisiä harjoitteita.

Molempien opetuskokeilujen aikana ja sen jälkeen opiskelijoilta kysyttiin yleisemmin mielipiteitä kurssin toteutuksesta. Opiskelijoilta kysyttiin, olisivatko he osallistuneet nykyisen käytännön sijaan mieluummin perinteisille luennoille ja tenttiin (taulukko 2). Keväällä 2007 vain yksi 16 opiskelijasta olisi osallistunut mieluummin perinteisille luennoille ja tenttiin. Keväällä 2012 annetut mielipiteet eivät olleet aivan yhtä yhdensuuntaisia, mutta silti noin 79

⁸ Keväällä 2012 tehtävätyypille B annetut arvosanat olivat kuitenkin lähes yhtä hyviä kuin tehtävätyypille A. Tämän saattoi vaikuttaa se, että keväällä 2012 kaikki taulukkolaskennalla (Excel) ja Statalla tehtävät ekonometriset harjoitteet oli siirretty kohtaan C.

Taulukko 2. Opiskelijalle esitetty väite: ”Olisin osallistunut mieluummin perinteisille luennoille ja tenttiin.” (frekvenssija-kaumat*)

Vaihtoehdot	Kevät 2007		Kevät 2012	
Täysin samaa mieltä	0	(0,0 %)	0	(0,0 %)
Jokseenkin samaa mieltä	1	(6,25 %)	4	(30,77 %)
Jokseenkin eri mieltä	5	(31,25 %)	5	(38,46 %)
Täysin eri mieltä	10	(62,50 %)	4	(30,77 %)
Vastaaajien lukumäärä	16		13	

* Kevään 2007 (2012) luvut perustuvat kurssin puolivälissä (viimeisellä) luennolla annettuihin palautteisiin.

prosenttia osallistujista oli jokseenkin tai täysin eri mieltä esitetyn väittämän ”*Olisin osallistunut mieluummin perinteisille luennoille ja tenttiin.*” kanssa.⁹ Edelleen 14 opiskelijaa 15:sta oli keväällä 2007 täysin samaa mieltä väittämän ”*Opintojakson opetusmuodot tukivat oppimista.*” kanssa. Myös tänä keväänä opiskelijoiden arviot olivat myönteisiä: seitsemän kolmesta-toista opiskelijasta antoi parhaan arvosanan (5). Näin ollen kurssin järjestelyjä ja harjoituksia voitaneen pitää pääsääntöisesti hyvinä.

Avoin kurssipalautte yhdessä numeerisen palautteen kanssa antavat tukea sille, että harjoitukset vaikuttivat myönteisesti opiskelijoiden opiskelumotivaatioon.¹⁰ Myös esityksistä oli havaittavissa innostus. Tässä on muutama edustava opiskelijoiden antama kommentti kurssista

”*Kokonaisuutena kurssi oli mielestäni erittäin hyvä. Harjoitukset toivat mukavasti lisämotivaatiota. Mielestäni toimiva systeemi, jota kannattaa jatkaa tulevillakin kursseilla.*” (Korppi-palautte 2012.)

⁹ Koska mittaus tehtiin viimeisellä luontokerralla, on mahdollista, että paikalta puuttuvat erityisesti opiskelijat, jotka olisivat mieluummin suorittaneet kurssin perinteisen luento-opetuksen (ja laskuharjoitusten) välityksellä.

¹⁰ Esimerkiksi keväällä 2012 yhdeksän 13 opiskelijasta ilmoitti olevansa täysin samaa mieltä väittämän ”*kurssin sisältö motivoi minua*” kanssa.

”*Yliopiston perusmetodi eli tenttiin luku paria päivää ennen tenttiä ja tiedon ulostaminen lyhyessä ajassa ei ole järkevää. Se tukee lyhytkestoista ’ulkoa’ oppimista eikä kestäväää osaamista. Olen ehdottomasti sitä mieltä, että tällaisella metodilla tehtyjä kursseja tarvittaisiin lisää. [...] joka viikolle keskitetty opiskelu toimii harjoitteiden avulla hyvin. Näin työmäärä jakautuu kurssin jokaiselle viikolle, eikä vain muutamalle päivälle ennen tenttiä.*” (Korppi-palautte 2012.)

”*Ryhmätyöt ovat olleet hyvä tapa suorittaa kurssi. Positiivista että kurssin läpäisy ei ole vain tentin varassa. asiat oppii töitä tehdessä ja esityksissä saa hyvä kuvan muista tehtävien aiheista.*” (Väli-palautte luennolla 2007.)

”*Ryhmätyöt ehdoton plussa, vaikka välillä oli VAIKEATA sovittaa aikatauluja, kun kaikki on niin tosi kiireisiä luentojen ja töittensä takia => Tiistain harkkatunneilla oli helppo pysyä hereillä!*” (Korppi-palautte 2007.)

Palautteissa yhteistyön kerrottiin pääasiallisesti sujuneen hyvin. Uskomukseni on, että myös oppimistulos on parantunut sen myötä. Esimerkkiopiskelija kommentoi harjoitustehtävien tekoa seuraavasti:

”*Aineistot olivat mielenkiintoisia ja vankistivat tietämystäni työn verotuksen vaikutuksesta kansantalouteen. Itsenäisessä opiskelussa tekstit myös tukivat hyvin luentomonistetta. Opiskelu ryhmätöiden muodossa on ollut todell-*

la antoisaa, sillä työskentelyparin kanssa keskustelemme asioista paljon. Pystymme näin laajentamaan ja syventämään tietämystämme. Esitystilanteet ovat myös sujuneet hyvin, myös tällä kertaa.” (Korppi-palautte omasta oppimisesta 2007, Harjoitus 3, Tehtävä C.)

Varsinaisia luennointiosuuksia pitäisi vielä kehittää, sillä *”Välissä varsinaiset luennot olivat hieman hätäisiä ajan puutteen vuoksi”* (Korppi-palautte 2007). Kriittikinä esitettiin myös, että harjoitukset veivät liikaa huomiota teoria-osuuksilta:

”Harjoitukseen on panostettu paljon, mutta osittain se on tuntunut tapabtuneen teorialuentojen kustannuksella.” (Korppi-palautte 2012.)

”Tentti on hyvä pitää kuitenkin osana kurssia, millä varmistetaan myös teoriapuolen oppiminen.” (Välipalautte luennolla 2007.)

Osa opiskelijoista olisi halunnut erottaa kontaktikerrat selkeämmin luento- ja harjoituskerroiksi. Uskon, että se olisi kuitenkin johtanut harjoitusaktiivisuuden vähenemiseen, sillä useat opiskelijat valittelivat luentojen päällekkäisyyksistä (tyypillisesti kieliopinnot). Joku myös harmitteli, että esityksen valmistelun jälkeen he eivät päässeet esiintymään, koska esiintymisvuorossa olevia ryhmiä oli enemmän kuin tehtäviä. Esiintymistaitojen harjaantumista tukevat kertomukset, joiden mukaan he olivat ensimmäistä kertaa opetelleet kuvioiden piirtämistä R-ohjelmistolla ja PowerPoint-esityksen valmistelua. Kurssia pidettiin riittävän vaativana ja työmäärältään sopivana.

Kurssin tenttikysymyksistä vähintään puolet oli soveltavia. Kysymykset sisälsivät käsite tehtävän, essee- ja pohtivia kysymyksiä sekä aineistotehtävän, jossa opiskelijoiden oli mahdollista käyttää englanninkielistä kuvausta tutkimuksesta (vrt. harjoitusten teoria kohtaa käytännön -tehtävätyppi). Tentin yhteydessä

annetun palautteen perusteella erityisesti aineistotehtävä sai positiivista palautetta opiskelijoilta. Tehtävässä pystyi soveltamaan teoriaa, jota oli myös käytetty aiemmin harjoituksissa. Palautteissa kiiteltiin, että tenttijä sai käyttää omaa pohdintaa ja että kurssin harjoitukset tukivat tentissä osaamista.¹¹ Yksi vastaaja piti tenttiä suhteellisen laajana ottaen huomioon sen vähäisen painoarvon lopulliseen arvostamaan.¹² Toisen opiskelijan mielestä tentin olisi voinut korvata harjoitustyöllä. Kolmas kaipasi lisää harjoitustyyppissä B olleita laskuharjoituksia.

4. Päätelmät

Nykyisin yliopisto-opetuksen vahvuutena pidetään toimintaprosessia, jossa tutkiminen yhdistyy oppimiseen (Poikela 2005). Suuressa osassa yliopisto-opiskelusta opiskelijoiden rooli jää kuitenkin edelleen passiiviseksi. Tässä raportissa esiteltiin Jyväskylän yliopiston kansantaloustieteen valinnaisen opintojakson ”Työn taloustiede I” uudistus, jolla pyrittiin opettamaan taloustieteellistä ajattelua oppijalähtöiseen oppimiskäsitykseen nojautuen ja samalla parantamaan opiskelijoiden työelämässä tarvitsemia viestintätaitoja.

Oppijalähtöinen, yhteistoiminnallinen opetus näytti täydentävän hyvin perinteistä luento-keskeistä opetusta. Annetuista palautteista oli

¹¹ *Harjoitusaktiivisuus ja tenttipisteiden välinen korrelaatio oli kuitenkin lähellä nollaa. Osittain tämä selittynee motivaatiolla. Abkerasti harjoituksia tehneet olivat päässeet kurssista läpi ennen tenttiä, joten heidän tarpeensa korkeisiin tenttipisteisiin oli vähäisempi.*

¹² *Mielestäni tentti on järkevää pitää täysimittaisena, jotta sitä voidaan käyttää myös arvioitaessa harjoituksiin osallistumattomien opiskelijoiden osaamista.*

nähtävissä, että kurssin opetusmetodeista ja harjoitteista pidettiin yleisesti ja ne tukivat oppimista. Kurssin keskeyttämisprosentti oli suhteellisen alhainen, erityisesti ensimmäisenä kokeiluvuonna, opiskelijoiden motivaatio oli korkea ja heidän keskinäinen vuorovaikutuksensa oli pääsääntöisesti aktiivista.¹³ Uskon, että oppijälähtöisistä opetusmenetelmistä johdettujen opiskelijat olivat sen jälkeen myös entistä tietoisempia omista tiedoistaan, taidoistaan ja strategioistaan (ns. metakognition kehittyminen; katso esim. Lonka 1991, 16).

Positiivisista kokemuksista huolimatta parannettavaa ja kehitettävää jäi vielä. Kevään 2012 opetuskokeilussa harjoitusten aikataulutus ja ryhmien muodostamisen tukeminen ei onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla. Opiskelijoiden motivointi ja ohjeistus on erityisen tärkeää kurssin alussa ja sitä ennen, jotta opiskelijat saadaan sitoutettua usein työläisiin harjoitteisiin. Motivointi on myös tärkeää, jotta ryhmät pysyisivät kasassa läpi kurssin. Tarkennetuista arviointikriteereistä huolimatta osa opiskelijoista koki arvioinnin kriteerit epäselviksi tai liian monimutkaisiksi. Nämä tekijät korostavat ensimmäisen luentokerran ja annettujen ohjeiden selkeyden merkitystä yhteistoinnallisuuteen perustuvassa opetuksessa.

Mielestäni kuvattu kurssi vaatiikin opettajalta hieman normaalia enemmän ennakkovalmistelua, jotta sen aikataulutus ja toteutettavat harjoitteet tukevat oppimistavoitteita parhaalla mahdollisella tavalla. Tehtävätyyppjä on järkevä muokata tavoitteiden mukaisiksi. Opetus-

kokeiluissani korostui teorian soveltaminen, joten esitettyjen tehtävätyyppien käyttäminen puhtaan teorian opettamiseen vaatii muokkauksia. Käytännön toteuttamisen ja oppilaiden subjektiivisen arvioinnin takia kurssille osallistuvien opiskelijoiden määrä ei saisi olla liian suuri (15–25 opiskelijaa lienee sopivin). □

Kirjallisuus

- Borjas, G. J. (2005), *Labor economics*, 3. painos, McGraw-Hill, New York.
- Enkenberg, J. (2004), ”Yliopistopedagogiikka haasteena ja kehittämisen kohteena”, teoksessa Enkenberg, J., Savolainen, E. ja Väisänen, P. (toim.) *Tutkiva opettajankoulutus – Taitava opettaja*. Savonlinnan opettajakoulutuslaitos: 7–21.
- Haapanen, M. (2012), *Työn taloustiede I*, Jyväskylän yliopisto, kauppakorkeakoulu, luentomoniste.
- Haapanen, M. (2010), ”*Oppijälähtöinen, yhteisöllinen työn taloustieteen opetus*”, teoksessa Heimonen, K. ja Tervo, H. (toim.), *Työ, talous ja yliopisto: Jaakko Pehkonen 50 vuotta*, Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu, Jyväskylä: 26–37, <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/25311> (viitattu 6.6.2012).
- Hakkarainen, K., Lonka, K. ja Lipponen, L. (2001), *Tutkiva oppiminen – älykkään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen*, 2. painos, WSOY, Porvoo.
- Lonka, K. (1991), ”Aktivoivan opetuksen pääperiaatteita”, teoksessa Lonka, K. ja Lonka, I. (toim.) *Aktivoiva opetus. Käsikirja nuorten ja aikuisten opettajille*, Kirjayhtymä, Helsinki: 12–27.
- Nevgi, A. ja Lindblom-Ylänne, S. (2005), ”Mihin yliopistopedagogiikka tarvitaan?”, teoksessa Jakku-Sihvonen, R. (toim.) *Uudenlaisia maistereita*, PS-kustannus, Jyväskylä: 73–85.
- Poikela, E. (2005), ”Yliopistopedagogisen asiantuntumuksen jäljillä”, *Aikuiskasvatus* 25: 58–66.
- Pulkkinen, M., Marttunen, M. ja Laurinen, L. (2008), ”Vuorovaikutus pienryhmissä yhteistä tekstiä kirjoitettaessa”, *Kasvatus* 39: 481–494.

¹³ Vertaa Nevgin ja Lindblomin (2005) listaamat yliopistopedagogiikan haasteet: ohjauksen tehostaminen, opetuksen laadun turvaaminen, opintojen keskeyttämisprosentin laskeminen ja yliopistojen välisen kilpailun kiristyminen.

- Soini, H. (2001), ”Oppiminen sosiaalisena käytäntönä: Vertaiskonsultaatio yhteistoiminnallisen oppimisen muotona”, *Psykologia* 36: 48–59.
- Tynjälä, P. (1999a), *Oppiminen tiedon rakentamisena – Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita*, Tammer-paino, Tampere.
- Tynjälä, P. (1999b), ”Towards Expert Knowledge? A Comparison between a Constructivist and a Traditional Learning Environment in University”, *International Journal of Educational Research* 31, 357–442.
- Tynjälä, P. (2003), ”Kirjoittamalla oppiminen – konstruktivistista yliopistopedagogiikkaa tavoitteena asiantuntijatiedon kehittyminen”, teoksessa Poikela, E. ja Öystilä, S. (toim.) *Yliopistopedagogiikkaa kehittämässä*, Tampere University Press, Tampere: 127–148.
- Tynjälä, P., Slotte, V., Nieminen, J. Lonka, K. ja Olkinuora, E. (2006), ”From university to working life: Graduates workplace skills in practice”, teoksessa Tynjälä, P., Välimaa, J. ja Boulton-Lewis, G. (toim.) *Higher education and working life*, Elsevier Earli, Amsterdam: 77–88.
- Viinikainen, J. (2012), *Personality and labour market outcomes*, Jyväskylä Studies in Business and Economics 113, University of Jyväskylä, Jyväskylä.
- Öystilä, S. (2001), ”Ryhmäprosessin hyödyntäminen yliopisto-opetuksen haasteena”, teoksessa Poikela, E. ja Öystilä, S. (toim.) *Tutkiminen on oppimista – ja oppiminen tutkimista*, Tampere University Press, Tampere: 30–50.

LIITE 1. Kurssikuvaus vuodelle 2012

KTTA510

2. (tai 3.) vuosi,

periodi 4

Opettaja

Tavoitteet

TYÖN TALOUSTIEDE I

Labour Economics I

Mika Haapanen

Kurssin lopussa opiskelijan odotetaan pystyvän:

- arvioimaan, miten palkkatason muutos vaikuttaa työntekijöiden haluamaan työtuntien määrään ja työssäkäyntipäätökseen sekä yrityksen pääoman ja työvoiman kysyntään;
- arvioimaan, miten työn verotus vaikuttaa työllisyyteen;
- perustelemaan, miksi syrjintä ei kannata taloudellisesti;
- vertaamaan mikrotaloustieteellisten ammattiliittomallien palkka-työllisyys-tuloksia ja pareto-tehokkuutta;
- selittämään, miten valvontakustannukset vaikuttavat yrityksen palkkausjärjestelmän valintaan;
- selittämään, miten eri työttömyyden lajeihin (kitka-, kausi-, rakenne- ja suhdannetyöttömyys) voidaan vaikuttaa;
- tulkitsemaan ja soveltamaan inhimillisen pääoman ja kompensoivien palkkojen teorioita;

Sisältö	<ul style="list-style-type: none"> • soveltamaan työmarkkinoita kuvaavia teorioita käytäntöön; • ymmärtämään suomalaisten työmarkkinoiden toimintaa. <p>Yksilöiden ja kotitalouksien työn tarjonta. Työn kysyntä lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Työmarkkinoiden tasapaino, kilpailulliset ja epätäydellisen kilpailun markkinat. Mikrotaloustieteelliset ammattiliittomallit. Syrjintä työmarkkinoilla. Palkkausjärjestelmät ja tehokkuuspalkka. Työttömyys. Inhimillisen pääoman teoria. Kompensoivat palkkaerot.</p>
Arviointi	0–5, luennot ja harjoitukset 0–70 %, tentti 30–100 %
Suoritustavat	Luentoja 12 h, harjoituksia 12 h, tentti
Kirjallisuus	Borjas, G. J., <i>Labor Economics</i> (3. painos tai uudempi)
Esitiedot	KTTA210 Matemaattinen taloustiede I

LIITE 2. Esimerkki harjoitustehtävistä

Harjoitus 2, 28.–29.3.2012

Harjoitteissa tutustutaan työn tarjonnan mallien laajennuksiin (luku 3) ja osin työn kysyntään (luku 4). Muodosta pienryhmä (mielellään 2–4 henkilöä). Lukekaa ensin luentomonisteen em. luvut ja keskustelkaa asiasta. Tehkää sitten yksi tehtävä *jokaisesta* kolmesta tehtävätyypeistä A, B tai C. Valmistelkaa lyhyet Powerpoint-, kalvo- tai tauluesitykset.

A-vaihtoehto: ”Teoria kohtaa käytännön” [ks. Borjasin oppikirja]

1. ”The Notch Babies”. Ikääntyvien henkilöiden työn tarjonnasta Kaliforniassa.
2. ”Empirical implications”. Lukekaa oheinen teksti kotitalouden tuotantofunktioon liittyvistä empiirisistä tuloksista. Sitä ei taida löytyä uusimmasta Borjasista (5th ed).
3. ”Work-sharing in Germany”. Työn jakaminen ja työn kysyntä Saksassa.

B-vaihtoehto: ”Pohtivat harjoitteet”

1. Työntekijä on suunnitellut jäävänsä eläkkeelle 58-vuotiaana, minkä jälkeen hän alkaa nauttia eläkkeestä. Hetken päästä inflaatioennusteissa tapahtuu äkillinen muutos: inflaatio tulee olemaan huomattavasti korkeampi kuin mitä työntekijä oli olettanut. Hintatason ja palkkojen oletetaan nousevat enemmän kuin oli odotettu. Mitä vaikutuksia inflaatioennusteen muutoksella on hänen valitsemaansa eläkeikään, (1) mikäli eläke-etuuksiin tehdään täysimääräinen inflaatiokorjaus, (2) mikäli eläke-etuuksia ei tehdä täysimääräistä inflaatiokorjausta?
2. Oletetaan, että aviomiehen tuntipalkka on 60 euroa ja hänen kotitaloustyönsä rajatuottavuus on 25 euroa tunnilta. Oletetaan, että hänen puolisonsa tuntipalkka on 50 euroa ja hänen

kotitaloustyönsä rajatuottavuus on 20 euroa tunnilta. Piirrä aviomiehen ja puolison henkilökohtaiset budjettirajoitteet ja pariskunnan valintamahdollisuuksien joukko (kotitalouden budjettirajoite), kun heillä molemmilla on aikaa palkka- ja kotitaloustöihin 10 tuntia päivässä. Pohdi, mikä voisi olla heidän optimaalinen työnjakonsa työmarkkina- ja kotitaloussektoreille.

- Oletetaan, että yrityksen tuotantofunktio on $q = f(E, K) = E^{1/2} K^{1/2}$, missä E on työntekijöiden lukumäärä ja K on pääoman määrä. Oletetaan edelleen, että työntekijän tuntipalkka on 10 euroa, pääoman yksikköhinta 25 euroa ja lopputuotteen q kappalehinta on 50 euroa. Tarkastellaan yrityksen voiton maksimointia lyhyellä aikavälillä, jolloin pääomakanta on kiinnitetty 1500 yksikköön. Kuinka monta työntekijää yritys työllistää lyhyellä aikavälillä? Paljonko yritys tekee voittoa?

C-vaihtoehto: ”Suomi-tietous”

- Luentomonisteen luvussa 3.2 on esitetty kaksi hypoteesia työn tarjonnan suhdannevaihteista (added worker effect ja discouraged worker effect). Tutki sivulla annetun aineiston <http://users.jyu.fi/~mphaapan/tyontal1/2012/harjoitus2c1aineisto.txt> (tai *.xls) avulla, kumpi hypoteeseista näyttäisi dominoivan Suomessa. (Vihje: laske esim. työvoimaosuuden ja työttömyysasteen välinen korrelaatiokerroin ja piirrä hajontakuviota.)
- Selvitä, miten työvoimaosuus riippuu ikäluokasta. Vertaa miesten ja naisten työvoimaosuutta sekä eri vuosien lukuja. Hae aineisto osoitteesta: <http://www.stat.fi/tup/statfin/index.html> -> valitse Työvoimatutkimus -> valitse Väestö työmarkkina-aseman, sukupuolen ja iän mukaan. Mitä havaitset? Miksi? Tee kuvailevaa analyysiä esim. Excel- tai Stata-ohjelmistolla.
- Tutustu pikaisesti Eläketurvakeskuksen julkaisuun ”Ikääntyvien työmarkkinoilla pysyminen” Juha Rantala ja Antti Romppanen, Raportteja 2004:35: <http://62.236.128.117/Page.aspx?Section=40904&Item=18420>

Hae vastauksia joihinkin seuraavista kysymyksistä: Onko työllisyysasteiden nopean nousun taustalla suotuisa talouskehitys vai varhaiseläkkeiden ehtojen muuttaminen? Ovatko työttömyyseläkkeen ja yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajojen nosto ja muut ehtojen muutokset vähentäneet niiden vetoa ja ohjanneet eläkehakuisuutta osa-aikaeläkkeen piiriin? Millaisia eroja työurien pituudessa on eri väestöryhmien välillä?